

Meerstemmig bewegen

Op weg naar een cultureel bewust bewegingsonderwijs

Aansluitend op het bonusartikel “Maar ik heb geen cultuur” in dit magazine, waarin de nadruk lag op zelfreflectie en bewustwording van de docent, richt dit artikel zich op de volgende stap: hoe vertaal je dat bewustzijn naar de praktijk van het bewegingsonderwijs?

In steeds meer gymzalen zien we een rijke mix aan leerlingen met verschillende culturele achtergronden. Leerlingen brengen uiteenlopende ervaringen, waarden en beweegtradities mee. Toch blijkt uit onderzoek dat niet alle leerlingen zich even betrokken voelen bij het bewegingsonderwijs. Vooral leerlingen met een andere cultuur dan de dominante cultuur haken soms af, omdat de manier van lesgeven en de inhoud van de lessen weinig aansluiten bij hun culturele referentiekader (Robinson et al., 2016). Dat roept een belangrijke vraag op: hoe kunnen we bewegingsonderwijs zo vormgeven dat alle leerlingen zich gezien, gehoord en gemotiveerd voelen om mee te doen? | Eva-Luca Pouwer, Mirka Janssen, Eline Flux en Pim Schaatsenberg-Zaitouni

Van een westers model naar een breder perspectief

Ons bewegingsonderwijs is van oudsher sterk gevormd door westerse ideeën over sport, gezondheid en prestatie. We leren leerlingen doelen stellen, werken aan conditie en stimuleren competitie. Dat zijn waardevolle elementen, maar ze sluiten niet altijd aan bij hoe andere culturen naar bewegen kijken. In veel niet-westerse tradities draait bewegen meer om samenwerking, plezier en verbondenheid met elkaar en de omgeving (Hokowhitu, 2004; Day, 2023).

Onderzoek laat zien dat dit verschil gevolgen heeft voor de betrokkenheid

van leerlingen. Robinson en Borden (2012) wijzen erop dat lessen die vooral leunen op westerse sportmodellen sommige leerlingen buitensluiten. Zij pleiten voor cultureel responsief bewegingsonderwijs: lessen waarin ruimte is voor verschillende manieren van leren en bewegen. Dat sluit aan bij het werk van Ladson-Billings (1995) en Gay (2002), die benadrukken dat onderwijs pas echt inclusief wordt wanneer het aansluit bij de kennis, ervaringen en identiteit van leerlingen.

Een breder perspectief op bewegen betekent dus niet dat alles anders moet, maar dat we nieuwsgierig durven zijn naar wat leerlingen

meenemen; en hoe hun manieren van bewegen ons onderwijs kunnen verrijken.

Funds of Knowledge

Een waardevolle theoretische lens om te begrijpen hoe culturele diversiteit benut kan worden in bewegingsonderwijs, is de Funds of Knowledge-theorie (Moll, Amanti, Neff & González, 1992). Deze benadering gaat ervan uit dat elke leerling een rijke set aan kennis, ervaringen en vaardigheden meebrengt vanuit zijn of haar thuissituatie, familie en gemeenschap. Deze ‘kennisbronnen’ worden vaak niet herkend of gewaardeerd binnen het formele onderwijs, terwijl ze juist waardevolle aanknopingspunten bieden om leren betekenisvoller te maken.

Elke leerling brengt iets waardevols mee (Moll et al., 1992), ook in de gymzaal. Docenten kunnen de kennis en ervaringen van leerlingen herkennen en benutten. Bijvoorbeeld door leerlingen te laten delen welke vormen van bewegen voor hen belangrijk zijn. Dit vergroot hun eigenaarschap en betrokkenheid. Zo wordt bewegen niet alleen fysiek, maar ook sociaal en cultureel betekenisvol. Als

Cultureel bewust en gelijkwaardig bewegingsonderwijs begint met bewustwording, groeit door flexibiliteit en krijgt betekenis door erkenning

vakdocent toon je waardering voor de achtergrond en sterke kanten van iedere leerling, waardoor hun motivatie en betrokkenheid merkbaar toenemen (Volman, 2021).

Van Funds of Knowledge naar bewegidentiteit

Het benutten van de Funds of Knowledge van leerlingen sluit mooi aan bij de vernieuwde kerndoelen bewegen en sport. Binnen kerndoel 6 oriënteren leerlingen zich op verschillende beweeg- en sportculturen. Ze

ontdekken dat bewegen op school, in de buurt of binnen hun gemeenschap telkens een andere betekenis kan hebben. Als docent kun je hierop aansluiten door lessen te verbinden met de beweegervaringen en tradities die leerlingen zelf meebrengen. Denk aan het opnemen van spelvormen, dansen of muziek uit hun leefwereld.

Kerndoel 7 omvat de ontwikkeling van een persoonlijke bewegidentiteit: leerlingen ontdekken wat

bewegen voor hén betekent, welke vormen van bewegen bij hun interesses en achtergrond passen en hoe zij zich als bewegener verder willen ontwikkelen (SLO, 2024). Wanneer je ruimte maakt voor de kennis, ervaringen en beweegtradities die leerlingen meebrengen, ontstaat een les LO waarin bewegen niet alleen fysiek, maar ook sociaal en cultureel betekenisvol wordt.

Deze benadering sluit ook aan bij het beroepsprofiel van de leraar lichamelijke opvoeding (KVLO, 2025), waarin goed bewegingsonderwijs niet alleen wordt gezien als het 'beter leren bewegen', maar ook als het bevorderen van enthousiasme en betrokkenheid bij de diverse beweeg- en sportculturen in de samenleving.

Leren van je leerlingen

Steeds meer docenten kiezen bewust voor een waarderende aanpak waarin ze de Funds of Knowledge van hun leerlingen inzetten. Dat hoeft niet groots of ingewikkeld te zijn: het begint met luisteren, vragen stellen en nieuwsgierig zijn

Het benutten van de Funds of Knowledge van leerlingen sluit aan bij de vernieuwde kerndoelen bewegen en sport

naar wat leerlingen al kunnen of kennen.

Cultureel bewust lesgeven kan daarbij ook betekenen dat je verder kijkt dan de gymzaal. Ouders en gezinnen spelen immers een belangrijke rol in hoe leerlingen bewegen, leren en betekenis geven aan sport en spel. Door ouders te betrekken bij wat er in de les gebeurt, voelen zij zich erkend als partner in het leerproces en kan hun kennis een waardevolle aanvulling zijn op het onderwijs.

Wanneer leerlingen hun eigen bewegervaringen en tradities mogen delen, groeit niet alleen hun betrokkenheid, maar ook de verbinding tussen school en thuis. Ouders kunnen bijvoorbeeld een traditionele dans of spelvorm uit hun cultuur inbrengen, die vervolgens als activiteit in de les wordt verwerkt. Zo ontstaat een natuurlijke uitwisseling tussen thuis en school, waarin leerlingen zich gezien voelen en iedereen nieuwe manieren van bewegen leert kennen.

Dekolonisatie: verder dan diversiteit

Waar cultureel bewust lesgeven draait om erkenning van verschillende achtergronden en ervaringen, gaat dekolonisatie een stap verder. Het nodigt ons uit om kritisch te kijken naar de vanzelfsprekendheden waarop ons onderwijs is gebouwd. Het gaat niet om het afwijzen van westerse tradities, maar om het openbreken van één dominant perspectief. In het bewegingsonderwijs betekent dit dat we ruimte maken voor meerdere manieren van kijken

naar het lichaam, naar spel en naar leren bewegen; manieren die niet altijd draaien om competitie of prestaties maar ook om verbinding, plezier en gemeenschap. Zoals O'Shea (2018) benadrukt, is dekolonisatie meer dan het toevoegen van culturele elementen aan bestaande lessen. Echte dekolonisatie vraagt dat we onderzoeken welke waarden en aannames onder ons curriculum liggen: wat beschouwen we als 'goed bewegen' of 'succesvol leren'? En wie bepaalt dat eigenlijk? Hoewel sommige leerdoelen vastliggen, geeft dit nog steeds ruimte om andere vormen van kennis, beweging en samenzijn te waarderen. Kleine stappen maken al verschil: laat leerlingen bijvoorbeeld eigen bewegevormen of speltradities delen en bespreek samen wat daarin belangrijk is. Je hoeft als docent niet kennis te hebben van alle culturen; het gaat om een open houding waarmee je leerlingen uitnodigt om jou kennis te laten nemen van hun culturele achtergrond. Zo wordt de gymzaal een plek van gezamenlijk leren, waar zowel docent als leerling hun blik verruimen. Cultureel bewust lesgeven en dekolonisatie vragen vooral om nieuwsgierigheid en reflectie: weten wie er voor je staat, waar hun kennis vandaan komt en hoe jouw eigen perspectief meespeelt in wat je belangrijk vindt om door te geven.

Een uitnodiging tot herziening

Cultureel bewust en gelijkwaardig bewegingsonderwijs begint met

bewustwording, groeit door flexibiliteit en krijgt betekenis door erkenning. Het vraagt van vakdocenten dat zij kritisch kijken naar vanzelfsprekendheden in het curriculum en zoeken naar ruimte binnen de kern-doelen: waarom doen we de dingen zoals we ze doen, en voor wie werken ze eigenlijk goed? Daarbij is het belangrijk te beseffen dat leerlingen niet allemaal met dezelfde kansen, vaardigheden of zelfvertrouwen starten. Wanneer docenten hun lessen afstemmen op de diversiteit in hun klas, ontstaat een gymzaal waarin alle leerlingen zich veilig voelen, zich kunnen ontwikkelen en met vertrouwen bewegen, ongeacht achtergrond of ervaring. ●

Bronnen

Scan of klik hier naar de bronnen

Contact

e.l.pouwer@hva.nl

Eva-Luca Pouwer is opleidingsdocent/onderzoeker bij de ALO, PABO en het lectoraat Bewegen in en om de School van de Hogeschool van Amsterdam

Mirka Janssen is lector bij het lectoraat Bewegen in en om de School van de Hogeschool van Amsterdam

Eline Flux is senior onderzoeker bij het lectoraat Bewegen in en om de School van de Hogeschool van Amsterdam

Pim Schaatsenber-Zaitouni is opleidingsdocent bij de ALO en projectleider binnen het lectoraat Bewegen in en om de School van de Hogeschool van Amsterdam

Foto

Hogeschool van Amsterdam

Kernwoorden

cultureel bewust lesgeven, diversiteit, funds of knowledge, identiteit, gelijkwaardigheid

Op welke manier kunnen we ons LO-onderwijs dekoloniseren?

Dekoloniseren in het bewegingsonderwijs betekent ruimte maken voor meerdere perspectieven op bewegen, leren en lichamelijkeheid. Het vraagt zowel om inhoudelijke verbreding als om persoonlijke reflectie.

- Zelfbewustzijn van de professional. Hoe ontwikkelen we als LO-docenten meer inzicht in onze eigen culturele bril en de positie van waaruit we lesgeven?
- Flexibiliteit in het bereiken van leerdoelen. Hoe kunnen we binnen dezelfde leerdoelen ruimte bieden voor verschillende manieren van bewegen, samenwerken en leren, zodat elke leerling diens beweegidentiteit kan ontplooien?
- Herwaardering van niet-westerse beweegvormen in het curriculum. Hoe kunnen we in het bewegingsonderwijs ook niet-westerse beweegvormen, speltradities en perspectieven een plek geven in onze kennisbasis?